

Elnöki megnyitó

Erdey-Grúz Tibor

Az utóbbi három év, amelyről az Akadémia vonatkozásában idei közgyűlésünkön beszámolunk, hazai és világviszonylatban egyaránt emlékezetes volt. 1975-ben az MSZMP XI. kongresszusa mélyenszántóan elemezte a társadalmi haladás érdekében országszerte folyó tevékenységet, és ennek alapján kidolgozta a következő évek politikájának fő vonásait, kitűzte tevékenységünk azon fő tendenciáit, amelyek érvényesítése révén hatékonyan munkálkodhatunk a fejlett szocializmus továbbépítésén. Megemlékeztünk a felszabadulás 30. évfordulójáról, valamint 1974-ben a Szovjetunióval való műszaki és tudományos együttműködési megállapodás negyedszázados múltjáról. Népgazdaságunk tavaly negyedik ötéves tervét fejezte be sikeresen. Előző közgyűlésünk figyelmének középpontjában Akadémiánk alapításának 150. évfordulója volt.

A világpolitikában a Helsinkiben magas szinten megvalósult nemzetközi konferencia a békét és az enyhülést szolgálta. De alig csökkentek a világgazdaság nehézségei, a fejlett nyugati országokban folytatódott az infláció, drágultak a nyersanyagok. Mindezek hatása nem állt meg országunk határainál, különösen gazdasági vonatkozásban nem, hiszen exportunk aránya nemzeti jövedelmünknek több mint 40%-a.

A bővülő nemzetközi kapcsolatok hozzájárulnak látókörünk szélesedéséhez, a világ — s benne hazánk — helyzetének megismeréséhez; termelésünk bővítéséhez és gazdaságosságának növeléséhez; a haladó tendenciák felismeréséhez és támogatásához; előmozdítják tevékenységünknek az adott körülmények között legkedvezőbb irányítását az emberek jobb és szebb életének érdekében. De nem hunyhatunk szemet afelett sem, hogy fékező és bomlasztó hatások is érnek külföldről — sokszor ügyesen álcázva —, amelyeket nem elég utólag kiküszöbölni, hanem inkább igyekezni kell tudatos tevékenységgel megelőzni érvényesülésüket. A gyorsan, néha meglepően változó világgazdasági, valamint politikai helyzet nemcsak nagy erőfeszítést és tekintélyes alkotóképességet, hanem rugalmasságot és mobilitást is igényel ahhoz, hogy töretlenül maradjanak társadalmi fejlődésünk fő vonalai.

Mindezek a sokirányú, szerteágazó és sokrétűen összeszövődő kölcsönhatások befolyásolták a múlt évben a hazai tudományos életet, s ennek részeként az Akadémiát is. Ilyenféle s számunkra nem mindig kedvező külső körülmények között kell a következő időszakban is tevékenykednünk. Gazdaságpolitikánk fő irányait az idén induló ötödik ötéves időszakra vonatkozó tervtörvény szabja meg. Politikai, gazdasági és tudatos alakító tevékenységünkhez nagyjelentőségű támogatást nyújt a Szovjetunió Kommunista Pártjának világpolitikai jelentőségű XXV. kongresszusa.

A fejlett szocialista társadalom építése általában is nagy igényeket támaszt a tudomány iránt. Napjaink gyorsan változó különleges körülményei még növelik az igényeket, és súlyosbítják a követelményeket, márcsak azért is, mert a távlati célok mellett a ma aktuális feladatokat sem téveszthetjük szem elől. Elkerülhetetlen néha olyan tevékenység is, amely nem nyílegyesen irányul távlati céljainkra, hanem akut akadályok elhárítása miatt, átmeneti nehézségek megelőzése, ill. kiküszöbölése érdekében szükséges. Arra azonban nagy gonddal kell ügyelnünk, hogy az emiatt elkerülhetetlen irányváltások eredője, a hosszabb idők átlagában érvényesülő fő tendenciák, egyértelműen — noha esetleg némileg ingadozó trenddel — fő célunkra, az ember boldogulását leginkább szolgáló fejlett szocialista társadalomra irányuljanak. Ennek a fényében kell kialakítani és teljesíteni az Akadémia hivatását is és megítélni tevékenységét.

Az Akadémiára vonatkozó tvr.-ből is világosan kitűnik, hogy mit vár tőlünk társadalmunk. Elvárja, hogy saját intézményeiben végzett kutatásokkal, valamint a tudományos kutatások országos irányításában és összehangolásában való részvételével segítse elő az Akadémia a természet és a társadalom mozgástörvényeinek a megismerését, továbbá ezek felhasználásával járuljon hozzá a szocializmus anyagi, valamint kulturális feltételeinek megvalósulásához, és ezzel az emberek életének jobbá és szebbé tételéhez. Tudománypolitikánk irányelveivel összhangban levő e fő hivatás teljesítését igyekeznek előmozdítani az OTTKT, valamint az ezzel összhangban levő egyéb kutatási tervek is. Úgyszintén ezt vizsgálja az Akadémia tudományos osztályainak és intézeteinek egész munkássága. És amikor Akadémiáról beszélünk nemcsak mintegy 210 tagjára gondolunk, hanem arra a több ezer tudományos kutatóra is, akik a kutatóhelyek, valamint az osztályok és bizottságok tevékenységében részt vesznek.

Az Akadémia hivatása egyértelműen és tartósan a társadalom haladásának előmozdítása, elsősorban új tudományos megismerések, ill. ezeket célzó alap kutatások révén, továbbá a tudományos vívmányok gyakorlati hasznosításának elősegítésével, mint — talán kissé elavulóban levően — alkalmazott kutatásnak szokás nevezni. Az elavulás e két kategória éles elkülönülésére vonatkozik. Egyrészt ui. manapság már alig van a termelés, ill. más gyakorlati tevékenység fejlesztésére irányuló alkotó munka, amely ne igényelne új tudományos megismeréseket, vagyis alap kutatást is. Másrészt viszont az alap kutatások elvileg lehetséges témaköreinek beláthatatlan halmazában ésszerű határok között mindinkább érvényesül az a törekvés, hogy bizonyos mértékig előnyben részesüljenek azok, amelyek kidolgozása előreláthatóan segíteni fogja a közeljövő társadalmi gyakorlatát. Egyaránt eltorzítaná azonban a tudomány társadalmi szerepét, ha elsorvadnának a tudomány belső törvényei által megszabott azon kutatások, amelyek eredményeinek gyakorlati felhasználása nem látható előre, vagy ha figyelmen kívül maradnának témaválasztásban a társadalom előrelátható időszerű igényei.

Arra is gondot kell fordítani, hogy kiemelt támogatásban csak olyan alap kutatási témák részesüljenek, amelyek kutatói korábbi eredményeikkel valószínűsítik sikerüket, és amelyek felszerelésbeli igényei nem haladják meg gazdasági lehetőségeinket.

A tudománypolitikát és a kutatást irányítóknak, közöttük az Akadémiának, hivatása elősegíteni a különböző típusú, ill. célú kutatások olyan fő irányainak és a ráfordítások olyan fő arányainak kialakítását, amelyek az adott

időszakban nálunk viszonylag a legkedvezőbbek. Az ilyen értelmű optimalizáció érdekében törekedni kell a lehetséges tevékenységek bizonyos mértékű preferencia sorrendjének megállapítására.

Önmagát tekintve persze minden komoly kutatási téma, minden új felismerés, ill. alkotás érdekes, és a történelem tanúsága szerint előbb-utóbb hasznosítják is őket. A rendelkezésünkre álló anyagi és szellemi kapacitás természetszerű korlátai következtében azonban mégis elkerülhetetlen bizonyos mértékű preferenciák megállapítása. A preferenciák sorrendje, ill. a különféle jellegű kutatások legindokoltabb arányai nem állandóak, hanem a körülményektől függően — esetleg viszonylag rövid időközökben is — változnak. Lehetnek pl. időszakok, amikor a tudomány vívmányainak túlnyomó részét már hasznosították, és a gyakorlat előrehaladását főleg a sok megoldatlan tudományos probléma fékezi: ilyenkor nagyarányú prioritást érdemelnek az alapkutatások. Alakulhatnak azonban a viszonyok úgy, hogy bőségesen vannak a tudomány belső logikájából származó olyan eredmények, amelyek még nem hasznosultak, vagy csak nagyon szűkkörű a felhasználásuk. Ilyenkor az alkalmazott és a fejlesztési kutatások arányának növelése indokolt, anélkül azonban, hogy az alapkutatások elsorvadnának. Sohasem szabad ui. szem elől téveszteni, hogy alapkutatások nélkül hosszú távon megvalósíthatatlan a fejlett társadalom anyagi és tudati továbbfejlesztése.

Napjainkban nálunk különösen nagy gondot kell fordítani a gyakorlatot előreláthatóan és konkrétan szolgáló kutatásokra, mert most ez segít leginkább belső lehetőségeink, valamint a kedvező külső körülmények minél hatékonyabb kiaknázásában, és a visszahúzó belső tényezők, valamint kedvezőtlen külső hatások kiküszöbölésében.

Kevés ma már az olyan jelentősebb probléma, amelyet egy kutató magában megoldhatna. Ezért indokolt, ha növeljük a kutatói kollektívák megbecsülését. A jól működő kutatói kollektívák sokoldalú együttműködésükkel előmozdítják az alkotó gondolatok kibontakozását, és segítik az egyéni kezdeményezések megvalósulását is. Jussanak tehát kellő egyéni elismeréshez is a kollektívák tagjainak alkotó hozzájárulásai a közös munkához. A megoldásra váró problémák sokoldalú megközelítését, ill. a ma már nélkülözhetetlen interdiszciplináris szemlélet további terjedését jelentékenyen előmozdítja, ha a rokontémák kutató-kollektívái rendszeresen konzultálnak egymással.

Ápolni kell a tudomány, ill. a kutatás terén is a nemzetközi kapcsolatokat, bővítve a külföldi eredmények átvételét és továbbfejlesztését, valamint a kutatásban való aktív együttműködést. Nemcsak az alapkutatásnak kell szervesen kapcsolódnia a tudomány nemzetközi mozgásába, hanem az alkalmazott és fejlesztési kutatásokban is gyümölcsözően kell hasznosítani a külföldi eredményeket. Egyben azonban gondolni kell a hazai eredmények külföldi értékesítésére is. Minden konkrét esetben körültekintően kell megvizsgálni, hogy mit, milyen mértékben érdemes itthon kutatni, és milyen vívmányokat érdemes szabadalmak, licenciák, ill. know-how-ok alakjában külföldről megvásárolni. A hazai feladatok kitűzése legyen összhangban az ország reálisan megítélt igényeivel és lehetőségeivel.

Tudománypolitikánkkal összhangban van az az intenció, hogy társadalmunk fejlődésének előmozdítása érdekében az eddiginél hatékonyabban használjuk fel a KGST országok eredményeit. Nagyobb arányban szerezzünk be külföldi licenciákat, elsősorban korszerű technológiákra vonatkozóan, és ne pazaroljuk a hazai alkotó kapacitást olyanra, amit másutt már kidolgoztak.

Külföldi eredmények átvétele azonban még az adott területen sem teszi nélkülözhetővé a kutatást. Pusztán külföldi eredmények révén nem lehet ugyanis a termelés valódi élvonalába jutni, és még kevésbé ott maradni. Egyrészt licenciák által többnyire csak olyan vívmányok érhetőek el, amelyeknek az újdonságból származó első nagy hasznát a licencia eladója már lefőlözte. Másrészt nagy tudományos felkészültséget igényel annak a megítélése, hogy a mi számunkra, és a mi mostani körülményeink között, melyek a legalkalmasabb licenciák. Ugyancsak folyamatos tudományos tevékenységet igényel a külföldi kutatási eredmények révén birtokunkba jutott eljárások adaptálása, ill. megvalósítása, majd folyamatos üzemeltetésük és továbbfejlesztésük. Súlyos hiba lenne ezért, ha nem folynának kutatások megfelelő arányban és kellő mélységben azon ágazatokban is, amelyekben külföldi vívmányokkal segítjük a termelést. Kétségtelen persze, hogy az ilyen területeken kisebb és némileg más jellegű kutatási kapacitásokkal kell beérni, mint az olyanokon, amelyeket túlnyomórészt saját erőinkkel fejlesztünk.

Világosan kell mindezek figyelembevételével látnunk, hogy mennyire nélkülözhetetlenek a koordináltan célra irányított társadalomtudományi, természettudományi és műszaki kutatások. Csak ezek együttműködésével lehet a hazai termelés szervezettségét, műszaki színvonalát, termelékenységét, ill. népgazdaságunk hatékonyságát úgy növelni, ahogy ezt társadalmunk elvárja. A kutatók felelősségét növeli az is, hogy a népgazdaság jelenlegi helyzetében a teljesítmény, ill. hasznosság növelésével egyidejűen takarékosan kell felhasználni a munkaerőt és a munkaeszközöket, a felszerelést és a pénzt.

Az országos viszonylatban távlatilag legaktuálisabb és több tárca hatékony együttműködését igénylő tudományos főirányokat és célprogramokat, szám szerint 17-et, az OTTKT foglalja össze, amelynek korszerűsítése és 1990-ig való továbbtervezése folyamatban van. E munkának egy nagyobb szakasza a közelmúltban befejeződött, s folyamatban van a főirányok és a célprogramok folyó öt éves időszakra vonatkozó középtávú terveinek kidolgozása.

Az országos terv minisztertanácsi jóváhagyása azonban semmiképpen sem jár azzal, hogy a hazai kutatás országos irányításáért felelősöknek nincs már tennivalójuk. A távlati terv ui. a kutatási tennivalókat csak nagy vonalakban irányozza elő, a részletek kidolgozása, a módszerek és eredmények értékelése, és ezek révén a teendőknél a változó viszonyokkal való összehangolása, ill. továbbfejlesztése, az időszerűtlenné vált témáknak a módosítása, ill. kiküszöbölése, másrészt új igények és gondolatok alkotó beépítése: röviden a terv karbantartása, sokoldalú folyamatos tevékenységet igényel.

Azt sem téveszthetjük szem elől, hogy az OTTKT a hazai kutatásoknak csak egy részét öleli fel, a minisztertanácsi határozat szerint a kutatási kapacitás negyede—harmada fordítandó az országos távlati tervben kiemelt célokra. Folyamatosan gondozni kell azonban az ország kutatási kapacitásának azt a második harmadát is, amelynek terveit a tárcák — közöttük az Akadémia — saját hatáskörükben állapítják meg; törődni kell továbbá a távlati terveken kívüli kutatásokkal is, amelyekre hozzávetőleg a kutatási kapacitásnak szintén harmadát fordítjuk.

Noha fontos része tudományos életünknek az OTTKT, nem meríti ki egészét. A tudománypolitikának és ezen belül a kutatásirányításnak kiterjedtek az egyéb tennivalói is. Mind-e tevékenységben számottevő rész illeti az Akadémiát.

Az Akadémia társadalmi helyének és szerepének történelmi kialakulását a

tavalyi jubiláris közgyűlés sokoldalúan megvitatta. Az Akadémia történelmének idén kezdődő negyedik félévszázadában tovább növekszik felelőssége a hazai tudományos élet gondozásában, a kutatások irányításában és szervezésében, a tudomány fejlődésének előmozdításában és figyelemmel kísérésében, az eredmények értékelésében és hasznosításában, az előremutató új gondolatok felkarolásában, az elavuló mozzanatok háttérbe szorításában, a kutatási tervek kidolgozásában, valamint tudományágazati helyzetelemzések és fejlődési prognózisok kimunkálásában, továbbá sok egyébben.

A fejlett szocialista társadalom építése, ezzel összefüggésben az életkörülmények további javítására irányuló igények növekedése és bonyolultabbá válása, a tudományos-technikai forradalom hazai előrehaladása indokolja, hogy növekedjék az Akadémia közreműködése az egészséges közéleti szellem erősítésében. Az újabb kutatások eredményeire is támaszkodva járuljon hozzá a tudományos világnézet szaktudományok általi alátámasztásához és a valósággal mind jobban összhangban levő gondolkodásmód érvényesüléséhez. Továbbra is vegyen részt az Akadémia a szocialista műveltségi koncepció kialakításában, valamint a közoktatás távlati fejlesztésének előkészítésében. Hallassa szavát a népgazdaság nagyobb jelentőségi kérdéseiben, erősítse továbbá tevékenységét a kutatómunka hatékonyságának növelésében, alkotóképes tudományos utánpótlás nevelésében, a rendelkezésre álló erőforrások optimális elosztásának és kiaknázásának kidolgozásában. Reálisan kell gondoskodni arról is, hogy elég erő összpontosuljon a közeljövő előreláthatóan legfontosabb feladataira, de elég erő jusson széles körökben folyó olyan kutatásokra, amelyek nélkülözhetetlenek a távolabbi jövő megalapozásához, valamint a hazai kultúra szakadatlan növeléséhez, szélesítéséhez és mélyítéséhez. Mindebben és számos ezzel összefüggő közérdekű tevékenységben egyaránt részt kell venniük az Akadémia kutatóintézményeinek és tudományos testületeinek.

Világosan kell látnunk, hogy a tudományos osztályok és bizottságok tevékenysége nem operatív hivatali jellegű, ezért zömmel nem közvetlenül a napi munkára irányul, hanem főleg a résztvevők tudata révén, közvetve érvényesül. És e hatás széles körre terjed ki, mert a bizottságok tagjainak 83,5%-a nem-akadémiai kutatóhelyeken, továbbá állami és vállalati vezetésben dolgozik. Ezen Akadémián kívüli szakemberek — jelentős részarányuk révén is — erőteljesen hatnak az akadémiai testületi munkára, de az Akadémia is hat rájuk.

Felelősségteljesen vizsgálva a tudomány szerepét korunk társadalmában, világosan kitűnik, hogy a kutatóhelyeken végzett konkrét tevékenységen kívül az imént vázolt problémakörök széles látókörű feldolgozásához, ill. fontos kérdések megválaszolásához szükség van a tudósok grémiumainak munkahelyi kötöttség nélküli kollektív bölcsességére. Nélkülözhetetlen az olyan szemlélet és ítélőképesség, amely bizonyos mélységig nemcsak az ország egészét tekinti át, hanem ugyancsak kitekint a világ tudományának fejlődésére, ill. helyzetére, és ebben a kontextusban is szemléli a hazai problémákat. A tudósok e grémiumokban saját egyéniségük jogcímén vesznek részt, ami elősegíti, hogy a véleményalkotásban háttérbe szoruljon a munkahelyi sovinizmus. A partikuláris csoportérdekek kiküszöbölésére és az országos érdekek dominálásának előmozdítására az akadémia tudományos testületek azért is nagyon alkalmasak, mert a vonatkozó tvr. szerint az Akadémia a Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete.

Abból persze, hogy egyértelműen megállapítjuk az Akadémia tudományos

testületeinek fontos hivatását és kompetenciáját a társadalmi haladás előmozdításában, még nem következik az, hogy e testületek már most is optimálisan teljesítik a hivatásukat. Saját tevékenységük elemzése és a korábbi bírálatok megszívlelése révén sokat javult a működésük, és ezért köszönet illeti a tagjaik tevékenységét. Nem hunyhatunk azonban szemet afelett, hogy sok még a lehetőség, ill. a teendő a tudományos testületek munkálkodása színvonalának emelésére és ezáltal hatékonyságuk növelésére. Nézzünk nyugodtan szembe erőink természetes korlátaival, és határozottabban válasszuk ki azokat a kérdéseket, amelyekkel képesek vagyunk elmélyültebben foglalkozni. Világosan látni kell azonban azt is, hogy a testületi tevékenység hatásai — a dolog jellegénél fogva — csak kis részben követhetők tételelesen, nagyobb részben a tagok, ill. érintettek tudatán át, közvetve érvényesülnek. Az ilyen jellegű érvényesülés viszont sokkal szélesebb körű, hatékonyabb és tartósabb is lehet, mint a tételelesen kimutatható.

Nem ez az illő alkalom a tudományos testületek munkásságának részletes és mélyen szántó elemzésére, ill. bírálatára. Legyen szabad itt csupán néhány megjegyzésre szorítkozni és rámutatni arra, hogy a hiányosságok részben a kellő mértékű önbecsülés hiányával is összefüggenek.

Az OTTKT, valamint a hazai kutatást érintő egyéb tervek és koncepciók elősegítésével és megvalósításával, az eredmények megvitatásával és véleményezésével, ill. értékelésével, sok tudományágazat helyzetének elemzésével és fejlődési prognózisuk, valamint fontos egyéb ajánlások, ill. javaslatok kidolgozásával, más országos főhatóságok tervezeteinek véleményezésével, általában a kutatásirányítás megerősítésével összefüggésben a döntés előkészítéséhez mind több kérdésben van szükség a tudósok grémiumának véleményére, kezdeményező ajánlásaikra, ill. mind nagyobb felelősségű állásfoglalásaikra. Mindez a múlthoz képest lényegesen több munkát ró az Akadémia elnökségére, tudományos osztályaira és bizottságaira mint tudósok kollektíváira, és növeli felelősségüket. Egyben mind szorosabb együttműködést sürget a kutatási intézményeket irányító főhatóságokkal. A tudományos testületek igyekeznek kielégíteni ezeket a társadalmi igényeket, s állásfoglalásaik számos esetben megmutatkoznak a döntésekben. Mindazonáltal folytatni kell még az erőfeszítéseket annak érdekében, hogy a tudományosan megalapozott és politikai körütekintéssel szakszerűen kidolgozott állásfoglalások olyan hatékonyan befolyásolják társadalmunkat, amilyenre nagy szükség van, és meg is van a lehetőség.

Indokolt az igény, hogy a tudományos testületek állásfoglalásai kritikusan határozottabbak és differenciáltabbak legyenek, ezáltal megindokoltabban és hatékonyabban orientálják a döntésre hivatottakat a lehetséges alternatívák közötti választásokban.

Az állásfoglalások megalapozottsága, felelőssége és tekintélye érdekében nagy gondot kell fordítani arra, hogy azok valóban a tudósok testületeinek megvitatott véleményét fejezzék ki és ne csak egy-két személy állásfoglalását tükrözzék. Nem minden speciális esetben szükséges azonban, hogy e grémium valamely állandó szervezeti egység (pl. elnökség, tudományos osztály vagy bizottság) plénuma legyen. Sok esetben indokolt lehet egy szűkebb alkalmi bizottság kiküldése vagy néhány tag megbízatása az illetékes testület, ill. vezetője által. Ügyelni kell azonban arra, hogy az ilyen alkalmi grémiumokban az adott probléma specialistái mellett helyet kapjanak olyanok, akik kellő súllyal képviselik az országos tudománypolitikai vonatkozásokat is.

Nagy mértékben megkönnyíti a tudósok irányító szerveinek állásfoglalását a jó szakértői előkészítés. Ez azonban nem pótolhatja magának az állásfoglalás tárgyának a grémium tagjai általi tanulmányozását. A szakértői előkészítés egyik feladata az állásfoglalás vonatkozásában releváns szükséges és elégséges információk rendezése, vagyis az e vonatkozásban netán hiányzók pótlása és az irrelevánsok elhárítása. A külső szakértők továbbá főleg annak a kidomborítására törekedjenek, hogy miben kell állást foglalni, milyen alternatívák lehetségesek, mik a következményei a lehetséges alternatíváknak, továbbá milyen érvek szólnak az egyes alternatívák mellett és ellen. Mind e mozzanatok megvitatása alapján kialakult állásfoglalás minősíthető csak testületinek.

Az akadémiai testületi tevékenység kétségtelenül tekintélyes munkát és időt igényel. Sok vitára ad okot e vonatkozásban a határidők rövidege, ill. egyes feladatok kampányszerűsége.

A munka- és időigény bizonyos mértékig csökken, ha az előterjesztések tárgyának csak az állásfoglaláshoz szükséges és elégséges mozzanatai kerülnek érdemi megvitatásra. A jó szakértői előkészítés hivatott elősegíteni az irreleváns információk kiszűrését. A legracionálisabb előkészítés sem küszöbölheti ki azonban az akadémiai testületi állásfoglaláshoz nélkülözhetetlen magas színvonalú szellemi munkát. Ennek elvégzése viszont az akadémiai tagsággal, ill. tudományos minősítéssel járó kötelezettségek közé tartozik.

Nagy gond némely testületi tevékenység kampányszerűsége. Ide tartozik pl. a távlati és a középtávú tervek előkészítésével és a tervperiódusok kutatási eredményeivel összefüggő tevékenység. Kétségtelen, hogy az illetékes főhatóságoknak határozott időszakokban kell a terveket megállapítani, ill. az eredmények és a társadalmi szükségletek, valamint a lehetőségek figyelembevételével megszabni a kutatóhelyek tevékenységének fő vonalait. Az is kétségtelen, hogy ez csak tudományos grémiumok véleményének ismeretében történhet olyan színvonalon, amilyent társadalmunk indokoltan megkövetel. A tudományos testületek munkájának kampány jellege azonban e vonatkozásban is csökkenthető.

A különböző periódusokra tagolással összefüggésben ne tévesszük ui. szem elől, hogy az egyes periódusok határán valójában nem változik ugrásszerűen a tevékenység, még akkor sem, ha az egymásutáni periódusok egészének fő tendenciája, ill. trendje eltér egymástól. Következésképpen jobb képet kaphatunk egy periódus munkásságáról, ha nem csupán egy határnapon készült beszámolra támaszkodunk, hanem az egész periódus alatt folyamatosan figyelemmel kísérjük a munkásságot. Ezért nagyon ajánlható a tudományos osztályoknak, hogy a szükséges mértékig interdiszciplinárisan szervezett munkabizottságaik, ill. problémabizottságaik folyamatosan kísérik figyelemmel és vitassák meg a fontosabb témaköröket, ill. a kutatóhelyek tevékenységét. A periódusok határán kialakítandó állásfoglalásaikban pedig nagy mértékben támaszkodjanak arra, ami e folyamatok tevékenységéből leszűrhető. Használják fel továbbá állásfoglalásaikhoz az időközben elkészült tudományági helyzetelemzéseket és fejlődési prognózisokat. A testületi munka színvonala ezáltal lényegesen emelhető, továbbá kampány szerűsége csökkenthető ha nem is küszöbölhető ki teljesen.

* * *

Nagy felelősséget hárít tudományos testületeinkre a ránk vonatkozó tvr., amely szerint az Akadémiának mint legfelsőbb tudományos testületnek a tevékenysége kiterjed a hazai tudományos kutatás egész területére, különös figyelemmel az alapkutatásra. Ezért fokozni kell erőfeszítéseinket az Akadémia tudományos testületei tevékenységének további előmozdítása érdekében, a negatív irányú tényezők csökkentésére és a pozitívak erősítésére.

Politikáknak a valóságos helyzet reális mérlegelésén alapuló azon általános iránymutatása, miszerint a nagyobb teljesítmények érdekében ne a ráfordított munka mennyiségét növeljük, hanem minőségi színvonalát emeljük, a tudományos életre is érvényes. Ahhoz pedig, hogy sikerrel biztató reális ajánlások legyenek kidolgozhatók a leginkább preferálandó tudományágazatokra, ill. tematikákra, a leginkább célravezető vizsgálati módszerekre és az előremutató elméletek fejlesztésére, a tervek és eredmények megítélésére, a fejlődési prognózisokra, továbbá a kutatói hálózat folyamatos korszerűsítésére, valamint tudományos életünk egyéb problémáiban nélkülözhetetlen a tudósok széles körű grémiumainak alkotó közreműködése. Az Akadémia tudományos bizottságait tekintélyes hely illeti meg e grémiumok sorában, többek között azért is, mert mintegy kétezer — túlnyomó többségükben nem akadémiai állású — tekintélyes tagjuk munkahelyi kötöttség nélkül, tudományos és közéleti lelkiismeretükre hallgatva alakíthatja ki állásfoglalásait. A bizottságok növekvő felelőssége miatt a közgyűlés utáni újjáválasztásuk alkalmával tovább kell erősíteni azt az eddigi tendenciát, hogy tagjaik között kellően legyen képviselve az ország egész kutatóhálózata és felettes szervei. A korszerű szemlélet és a monopóliumok kialakulását is megelőző flexibilitás érdekében a tagok 25—30%-a újakkal cserélődik ki, s így kellő arányban kerülhetnek fiatalok, valamint nők a bizottságokba.

Az Akadémia országos felelősségének hatékonyabb érvényesítése érdekében erősíteni kell szervezett kapcsolatainkat is a többi országos főhatóságokkal

Az akadémiai tisztségviselők már két hároméves periódusban igyekeztek a párt 1969-ben kidolgozott tudománypolitikai irányelvei szellemében tevékenykedni. Az Akadémia vonatkozásában is időszerű ezért annak a vizsgálata, hogy mennyiben érvényesültek ezek az irányelvek, és mik tudományos életünkben a legfontosabb teendők a fejlett szocialista társadalom további építése érdekében. E vizsgálat — a párt XI. kongresszusa határozatának megfelelően — a kutatók és más szakemberek széles körének bevonásával megindult, és előreláthatóan a jövő év elején fejeződik be.

* * *

Messze vezetne az Akadémia hivatásának és tevékenységének további taglalása. Annál is inkább eltekinthetek ettől, mert az elnökség részletesen beszámol a megválasztása óta eltelt három évi tevékenységéről. Engedjék meg, hogy benyújtsam és közgyűlésünk résztvevőihez írásban eljuttassam e beszámolót. Az elnökség nevében kérem a közgyűlést, vitassa és bírálja meg beszámolómnkat, ha pedig elfogadja, akkor — alapszabályszerű mandátumunk lejárván — adja meg az elnökség számára a felmentvényt.